

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Et Par Ord om Geistlighedens Videnskabelighed eller om kristelig og præstelig Lærdom

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Et Par Ord om Geistlighedens Videnskabelighed eller om kristelig og præstelig Lærdom", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/catalog/gv-1813_168a-txt-shoot-idm108/facsimile.pdf (tilgået 12. juli 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

	Side
VI. Om Apostelen Paulus og hans Reiser. Af Eichhorn, oversat ved Udg.	182
VII. De commodis nonnullis, quæ ex Is- lamismo ad rempublicam Christia- norum redundarunt. Autore J. Møller	242
VIII. Anekdoter og Træk af Kirkens og Vi- teraturens Historie, Samlede af Udg.	325
IX. Breve fra Udgiveren til en Landsbypræst om adskillige Geistlighedens vedkommen- de Anliggender. (Første og andet Brev)	338

99

III.

**Et Par Ord om Geistlighedens Viden-
skabelighed**

eller

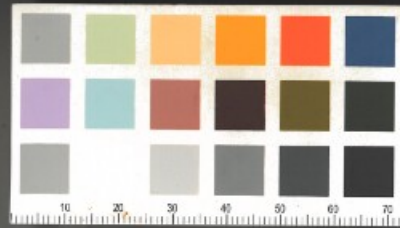
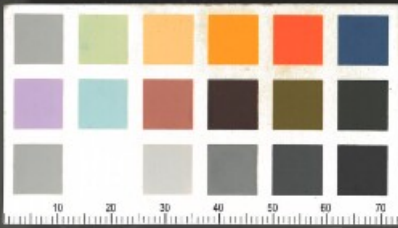
om kristelig og præstelig Lærdom,

ved

N. F. S. Grundtvig,
Kapellan i Udde.

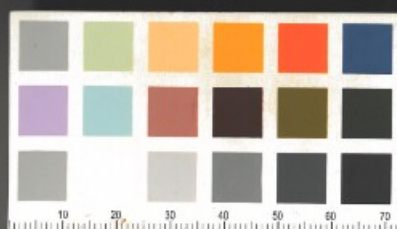
(Læst ved Dionysii Landemøde i Roskilde 1811.)

Frit afsender jeg det at være min daglige Bøn, at
naar den store Omstiftelses-Tid engang kommer,
jeg da frimodig maae kunne sige med den hellige
Povel: denne er min Roes, min Samvittigheds

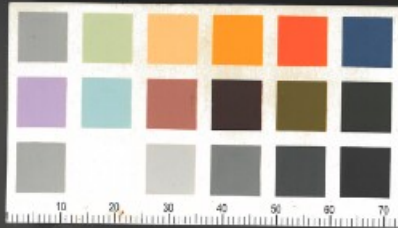
Vidnesbyrd, at jeg haver sandret gjennem Verden i Enfoldighed og guddelig Ketsindighed, ikke med verdslig Visdom men med Guds Raade. Det kan da aldrig være min Tanke at ophøje menneskelig Kundskab og Lærdom for sin egen Skyld, thi det har jeg mærket paa saa mangen Mand og Alder, hvis Digt og Tragten Kroniken afbilder, ja det har jeg mærket paa mig selv, at Kundskaben opblæser, og at, ligesom Slangen bedrog Eva med sin Trædfkthed, er det dens Agt at lokke os bort fra den Enfoldighed, som fører til Kristum. Saga er den Samaliel, ved hvis Hodder Gud naadelig har ladet mig opfores, og Hun, den vise, bedagede Kvinde har lært mig, at der Kløgten og Kundskaben lavede et Baal til de gamle Afguds billeder, sluffedes de matte Stjerner, som hidtil havde vinket Menneskene op fra Jord, ja hun har lært mig, at den Nøg der nu fordunkler og dolger Kristusfoten for saar mangt et Die, er opstegen fra det Baal, af hvilket Papestol og Aftadsbreve, Helgenes Tegnelse og Lovninger lagdes i Aske. Dette har lært mig ei haardelig at dømme dem, som i de forledne Tider bandt lyske al Lærdom fra Kristi Kirke, og ikke at undres over, mellem dem at finde fromme Mænd, der selv hverken fattedes Kløgt eller Kundskab. Naar jeg da tænker anderledes selv paa en Tid, da Lærdom

tyktes at have solgt sig til Vantroens evige Træl, da er det, fordi min gamle Læremoder vidnede trofast, at, saa giftig end Kundskab monne være, er den dog Sjæleens nødvendige Føde herredes, naar denne ei skal borde levende død. Saa fare og bange have Menneskenes Vilkaar været, lige fra den uhyfsalige Stund, da de første gang udtrakke Haanden efter Kundskabstræets Frugt; det Onde er sammenvoret med deres Livsrod, og Kita En maa nu blive staaende, for at Hveden ei med det Samme skal opprykkes. At forsøge Menneskelivet fra Syndesal det af, i sin underlige, nødvendige Udbilling gennem Tiderne, og see det verelviis dødes og opreises ved Kundskab, er ihjeligt for den, hvis Die ved Troen er opladt og oplyst til allevegne at see Guds Finger; men til det Meget herom var at sige, er her ikke Tid eller Sted. Her er det Nok at anmærke, hvorledes Gud, der han var i Kristo og forligte Verden med sig selv, ogsaa forsonede sig med Kundskabs Attraaen og helligede den til sin Tjeneste. For Kristi Tid havde Gud i Ord kun talt til Israel paa dets eget Tungemaal; men nu, der han vilde tale til Alle formedelst Sønnen, fremlagde han sit Ord mellem Hedningene, opskrevet efter fremmede Lidager med ukendte Stave. Han gjorde endnu Mere, thi istedenfor at lade sine udtaarede Sprog blive

Jorderigs Længemaal, lod Han dem meget mere efterhaanden vige tilbage til Skrifterne, og da Han efter den Apostoliske Tid, ei længer paa overordentlig Maade meddelte Sprogens Gave, befoel Han derud høert kristent Folkeskæd at forske sig Mand, som kunde forstaa og udlægge de hellige Skrifter. Denne Befaling vilde det stolte Rom ikke adlyde, det vilde ei indbortes bære sig for Palastina, som det udbortes havde behersket saalænge, og affoor, med Hedendommen den aandelige Underdanighed, som det fordom beviste Hellas. Rom, de vestlige Røenigheders Moder forfante med sine Børn de helligede Sprog, og vilde optvinge sit paa Herresædet. Hødmøden overlede Kræften, og det vilde tilintetgjøre Græsk og Hebraisk, som det fordom saas godtsom tilintetgjorde Iberisk og Galisk. Den latinske Udtolkning skulde nu gælde for Guds rene Ord; men at Saadant ikke var Guds behagelige Villie, sees deraf at Han ikke udrustede Fortolkere med apostolisk Kræft, til at gøre Jertegn, som kunde vidne om apostolisk Oplysning og Ufeilbarhed. Hoorfor Gud ikke gjorde dette, som synes at kunne have forhindret megen Ulempe, have vi vel ingen Ret til at spørge om, men vi kan dog indse det: thi naar hvert Folk havde faaet en med guddommelig Myndighed bekræftet Udtolkning af Skrif-

terne, havde den menneskelige Aand ei haat noget Rum eller i det mindste ingen Spore til hellig Virksomhed, den maatte da af Nød vænd sig enten have sødet ind eller forvildet sig. Begge Dele bleve som vi vide Følgen af den latinske Udtolknings Indvirkelse som Grundskrift. Naar derimod ethvert Folks Udtolkning var et blot Mennekesværk, var det alle de følgende Slægters Eftlydighed at bringe den Kuldkommenheden nærmere, og da havde de, hvad Aanden maa have, et uopnaaeligt Maal for deres Virksomhed, Mange vil det synes overflodigt saaledes at godtgøre de Kristnes Ret og Forpligtelse til at søde og nære Kardom imellem sig; men jeg troer at enhver Kristen maa lyst kunne indse, at Kardkundskab er Guds Villie, førend han med god Samvittighed kan lægge sig efter at sanke og udbrede den. Jeg troer dernæst det ikke er afveien at bringe denne Sag i det Rene paa en Tid, da Vantro og Overtro stride saa fært, at det tykkes naagjort hvad der skal vinde. Fra en kristelig Standpunkt at betragte den katolske Bildfarelse om Traditionen og Vulgata kan ikke være overflodigt paa en Tid da Hoveder som en Stolbergs, Schlegels og Werners blive katolske, og da Naturfilosoferne stille paa at gøre os alle dertil, medens de med esoterisk Visdom ude os i deres Allerhelligste. Sin Bildfarelse bli-

der end spuligere loed en ny Betragtning, som til-
lige nærmere oplyser den kristelige Lærdoms Kende-
mærke, den nemlig, at det ei allene er de hellige
Skrifters Sprog men endnu mere deres Indhold,
som gør en vedholdende Grankten og Grublen for-
nsden. Vel veed jeg, at mange fromme Kristne,
især i den forbigangne Tid, have ment, at der til
denne Grankning ikke udfordredes Lærdom, men
Tro og Bon hvis Følge var Oplysning heroven-
fra. Længt fra at ringeagte denne Tale, som i Ho-
vedsagen visselig er Sandhed, maa jeg dog erkende
Bilsfarelsen deri, forsaavidt Paastanden gælder om
den hele Bibel. Da Aabenbaringsens nærmeste og
fornehmste Hiemed var, at kundgiøre alle Tidens
Slægter Salighedsveien, maa folgelig en stor Del
deraf være tilgængelig for enhver Troende, han være
Læg eller Lærd, han leve i det første eller nittende
Aarhundrede. Dette for alle Tilgængelige er Kors-
sets daarlige Prædiken, ved hvilken det behagede
Gud at gøre dem salige som tro, denne har til alle
Tider været, og vil til Verdens Ende blive lige ube-
gribelig, forskaaelig og kraftig, virke Kierlighed til
Gud og Næsten i hvert troende Hjerter og forarge de
Bantro. Naar vi derimod tage denne Hovedlæ-
rdom fra, da kan vi frit sige, at ingen Tidsalder
forstod Mere af Bibelen, end saavidt den selv ved

Guds underfulde Styrelse var kommet i Kundskab
og Sjælens Udvikling. Derfor var det, at den
salige Luther saa tit herveden rystede paa Hovedet
over de gamle Kirkesædte, selv over sin kære Augu-
stin, og undredes storligen paa, at den hellige Bern-
hard, der taler saa dybt og listigt om Kristo, hardtad
i alt Andet kunde vræble saa svært. Tingen er da,
at den naadige Gud skjulte megen Visdom dybt i de
hellige Skrifter for at holde Sjælen vaagen, og give
den Rok at grunde paa, saalænge Verden staaer.
Denne Skriftens Dybde har af alle Troende været
erkendt, men enhver Mand og Tidsalder, som vilde
gaa mere tilbunds end de ordentlige Hjelpe midler
tillode, maatte som oftest gaa glip af rent Ubytte,
hoorvel de glædede og opbyggede sig selv. Dette er
udenrødt den rette Synspunkt for Bibelens allego-
riske og mystiske Fortolkning. Her aabner sig et
Oversyn og et Fremsyn, som kan berolige en Kri-
stens Sjæl midt i Menneskelivets Oprør, og som
kan lære ham at vurdere enhver Yttring af den men-
neskelige Mandskraft, uden derfor at forsone sig med
den vanhellige Stræben eller gøre sig delagtig i
fremmede Synder. Kort maa han tilbede den him-
melske Fader, som altid styrer det saa, at naar Jor-
dens Vise og Vældige sammenrotte sig mod hans
hellige Barn Jesus, maa de udføre hans beslittede

Raad, forstæfse ham, for at han kan opstaa med et forklaret Legeme. Fra Ewigbed forudsaae Gud, at Menneskene, hvergang de i den løbende Tid ved Troen sit Syn paa Levningerne af Guds billedet i sig, vilde som deres første Forældre, være Guder selv, og af en Hoimod, der er en vidunderlig Blanding af Tro og Vantrø, øde af det forbudne Kundskabstræ; derfor ordnede han det ved sin uudgrundelige Visdom saa, at ihvorvel et saadant Syndefald hvergang maatte føre Døden med sig, lærde dog Menneskene derved altid, ligesom første Gang at skelne mellem Godt og Ondt. Underligt og Trøsteligt er det at se, hvorledes Bibelens Mening af vantrø Mand er blevet randfaget i de hedenske Skræters og Romeres Skrifter, hvorledes den nu randfages under vantrø Grublen over Menneskets og Tingenes Vilkaar, og ved Troldmænds sorte Kogst, som besvære og opmaane Jordens og Tidens Aander. Saaledes er det vist, at de kantske Grublerier har oplyst mangen dunkel Vraa i Lærebogningen om den kristelige Retfærdighed og Hellighed og at Naturfilosofiens Trolddom vil lede til Opdagelsen af mangen hemmelig Sång i Bibelens Biergværk. Som er saadant, som en undtømmelig Grube, fuld af edel Malin, jo dybere, jo ødlere, betragter da den oplyste Kristen sin Bibel, han lader de Vantrø arbejde

for Gud og sig, som de ægyptiske Troldkarle forbum maatte arbejde for Gud og den hele Menneskeslag, da de oplærde Moses i al deres Visdom. Udgangen herpaa bliver da, at det ikke er Kundskabskredsen, men det Sindelag, hvorved og den Hensigt hvori de røre sig derinde, som adskiller den kristelige fra den vantrø Lærde. Denne mener at have Sandhedens rene og dybe Kilde i sit eget Indvortes, og Bibelen er for ham kun en Bæk, udrundet af samme Væld; han mener, at den i sit Udspring og Løb er blevet plumret og muddret af Sten og Jaf Væld, af Græs og af Urter, ja at de indelukte Bænde ere ved Solens Brand blevne sünkende i de lange Tider. Kløgeft ere de med denne Mening som lade Bækken gaa sin egen Gang, som Roset der ei er dødt at røre ved, thi de som søde over at rense og klare dens Bænde, spille deres Noie, da det hele Udbytte blot vorder en Draabe, hvorved deres Kilde hværken vinder Fylde eller Kraft. Uden Billede: Alt hvad der i Bibelen ei kommer overens med, eller hvad der overgaaer hans Fornuft, maa den vantrø Lærde enten ligesom forkaste som Usandhed eller, hvad der i Grunden er det samme, spørnde det saa haardt paa Pinebæk, at det under TommeKruen maa bekende hvad han vil. Saa uret denne vilde Fremfærd er den kristelige Lærdes Adfærd; han

lægger sin Haand paa den lukkede Bibel og siger i sit Hjerter: her ved jeg vist, at alle Kundskabs og Viddoms Liggendefæ ere skjulte; det mener jeg da ingenlunde, at jeg med min Læsen og Grublen med mit Dagværk og mit Afsensæde kan udenfor den løbe Viddom; men det tænker jeg ved Guds Raade at vinde, at jeg kan løfte Dækket af det Skjulte, og sigte i det hellige Speil, som aabenbarer min Guds Herlighed; hoor sagert udsmykkede da end de Skikkelser maatte være, som onde Magter kan fremfogse for mig, beder jeg min Gud fri mig fra at følge dem, naar de lokke bort fra den hellige Bog, eller vil indbilde mig, at jeg kan vorde klog over Det som skrevet staaar. Dette er ganske bogstavelig at tage Fornuftens fangen under Troens og al Tanke under Kristi Lydighed, og saa haardt det end monne klinge i mangt et Øre, saa er der dog ikke andet for; saaledes maa hver den tænke, som er Kristen, som uden Skrømt og Ordspil troer paa Skriften som en Aabenbaring, thi er den Guds Sandhed, da maa alt Modsat være Logn, hvad saa end Fornuftens drifter sig til at tale imod. Nu er det vel saa, at da Ingen kan komme saavidt at han udgrunder Skriften, vil det altid hælde at en troende Mand og Tidstader forkaster Ting som Logn, der af en senere erkendes for overensstemmende med Skriften; men det ka-

der ikke; thi netop herved saae Hjerterne overflodige Leilighed til at vise, at de tro Gud. Saaledes er det iblandt Andet usømmeligt for Kristne at laste Fædrene og hin gamle Egge, fordi de forlastede den kopernikanske Viddom om Jordens Gang, thi naar de troede det stod i Bibelen at Solen gik, maatte ingen Betisning være saa klar og stærk at den kunde rolle den Skriftmæssige Mening. Ved saadan Leilighed pleie de vantro Lærde at blive hoiroste og raabe Alt og De over de gruelige Lænker Bibeltroen lagde paa de arme Sjæle; men vi have det at svare med et Smil, at derfor bleve de arme Sjæle lige salige og drede selv paa Jord deres Syffel med nok saamegen Joer og Munterhed som vi. Hvad Ulykke rimedes dem da? ingen uden den, at de ombundne med Guds Lænke ginge trygge gennem Nød og Død og drog sig sagtelig gennem Gravens Skjoger op mod det evige Lys.

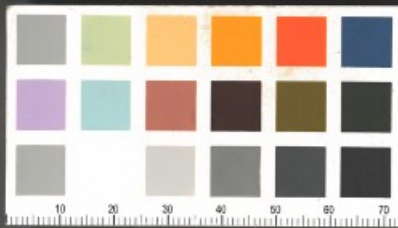
Ihvorvel det nu er saa med Kundskab som med Alt, at Jorden er Herrens med dens Fylde, og at altsaa enhver Kundskab tidlig eller sent vil komme til at offre sig paa Herrens Alter, berede ham Pris og yde sin Skærb til Skriftens Oplysning; er det dog af den kristne Lærdoms særegne Vilkaar aabentbart, at disse Kundskaber ere mere almindelig og

Theol. Bibliotek. 5 Bd. 1673. D

uomgængelig fornødne end andre. Det første og
 uundværligste Hjælpmiddel for den kristne lærde er
 da Bekendtskab med de gamle Sprog; med detrende,
 i hvilke Jesu Kongenaavn blev skrevet over Korset.
 Hermed være det langt fra mig, at tale de herden-
 farne Guds Mænd for nær, der, som Augustin,
 forstode Lidet eller Intet af de helligede Sprog, jeg
 befender tværtimod, at de, især han, mangengang
 uden disse Hjælpmidler saaa dybere i Skriften end
 Andre, der med dem vare udrustede. Dette omstån-
 der alligevel ingenlunde hin Grundsætning; thi det
 beviser kun, hvad hoer kundig Kristen maa ind-
 rømme, først at det skarpe Sjeløve frænger stund
 dom gennem Bæg og Dør, dernæst, at det kun er
 Porten til Skriftens Forgaard, der kan oplukkes
 med Sprogens Nøgel, at Døren til det Allerhel-
 ligste derimod kun springer op for den underfulde
 Davidsnøgel, hvilken ei ved Læsning eller Grublen
 kan erhverves, men gives omsonst af Lysheds Fader
 til dem som ham bede. Derfor bliver det lige sandt,
 at ingen Tidsalder uden Sprogens Hjælp kan be-
 vare det gjorte Udbytte, end sige forøge det, thi de
 Lyssglint den benaadede Sjæl seer udenfor sin Kund-
 skabs Grændser, blive ligesom alle Digtersyn, knap
 hans, mindre Tidsalderens Eiendom, de gemmes
 og glemmes som Hieroglyfer, indtil Man paa dem

ordentlige Veie er kommet til deres Hjem og Slægt,
 da fortaaes de først. Hvad her er sagt, gælder rig-
 tig nok ikke om Latinen, men jeg behøvede vel ikke
 at nævne dette Sprogs Fornødenhed, derfor jeg ei
 med det Samme vilde paatale dens uretmæssige
 Fortrin for Græsk og Ebraisk. Jeg berørte foran
 detis ikke alie for ærlige eller lovlige Adkomst til sin
 Forrang, med det stadfæstede Reformatorerne denne
 ligesom Middelalderens Fyrster den arvelige Adels,
 men Tiderne ere forandrede, Latinen synes at føle
 det selv, og trækker sig befseden tilbage for sine Dot-
 tre og Frænkler. Dette er nu vel ikke det bedste Tegn;
 thi hellere maatte dog de bedagede Fruer fra Pala-
 stina og Hellas gaa bag efter den ærverdige romerske
 Matrone, end efter de unge, løse Damer fra Lon-
 don og Paris; men dissef Negyrting bliver som alle
 Kofetteris, kun skaffet, og hois efter den Tid endnu
 i Europa er Tale om Gang og Sæde i aandeligt
 Samkvem vil uidentvial baade Kristne og Hedninge-
 enes om at ophøje Fruen fra Hellas paa den ledige
 Dronningstol. Latinen bliver stedse de Kristne nød-
 vendig, saa længe det er dem om Kraniken og Kirke-
 fædrenes Skrifter at gøre, og bliver Europa krist-
 net paa ny, vil dissef Anseelse og Høder dagligen
 tiltagt. Om det ebraiske Sprogis Røddendighed

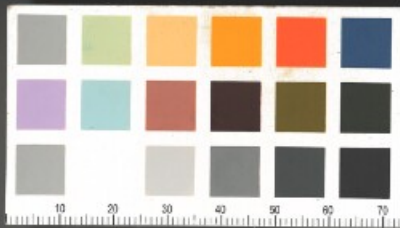

burde mellem Kristne ingen Tvist kunne være; thi er det sandt, hvad Kristus selv har sagt, at der er skrevet om ham i Mose Lov, Profeterne og Psalmerne, og er det overalt sandt, at den gamle Skrift er indblæst af Gud, kan det gamle Testamente dog vel ikke være en saa ublevet Bog, som Mange, der dog vilde have Ord for at være Kristne, driste sig til at mene. Kommer hertil, at det er den Ledesjerne uden hvilken Ingen kan finde Vej gennem Historiens underlige Gange, eller gennem det ny Testamente, da er det mig ubegribeligt, hvorledes Saamange, hvis Tro jeg dog ikke vil nægte, har kunnet lægge an paa at gøre dets Grundprog blot til Enkeltes Sag.

Næst efter de gamle Sprog er Kroniken det, hvori alle oplyste Kristne burde have god og grundig Indsigt. Ingen som troer en Gud og et Forsyn, kan nægte at Historien maa være den Almægtiges Fingertegn, og ingen Kristen kan tvivle om at den, som en saadan, maa vidne om Jesus, og i det hele som Guds Åbenbaring i Gerningen vidne om Åbenbaringen i Skrift. Men er det saa, da bør næst efter Bibelen ingen Bog være de Kristne lærere og ærbørdigere end Kroniken, som desuden er den eneste Videnskab, Bibelen har helliget, og helliget saaledes, at den selv i sine fornemste Dele er en guddoms

melig Kronike. Selv den hellige Povel bekendt om sig selv, at han stundom tvivlede, og den Troens Kæmpe er neppe født, undtagen den hellige Johannes, som aldrig havde Aarsag til med Manden i Evangeliet at udbryde i de bevægelige Ord: jeg troer, Herre, hjælp min Bantro! Nu er vist nok en saadan Hjertets Bøn den eneste Tilflugt i Tvivlens Stund, men mange og adskillige som Mænd og Tænder ere de Naader, paa hvilke Gud bønsvær: hvad der styrker den troende Bondemand er tit unyttigt for den troende Grubler, hvad der bekræftede en saadan i de forbigangne Aldre, mægter det ei nuomtids; men saa tilbyder Gud ogsaa nu dem, der hige efter ham, klare Bevisninger, som han gemte til den nærværende, for Troen saa farlige Tid. For jeg dømmes efter Prove paa mig selv og flere, da er Historien, saaledes, som den først nu, tilbids ved Naturfilosofiens Hjælp, kan overskues, det Synlige, hvorigennem Faderen tydeligt og tydeligt vidner for den nærværende Slægt om sig, sin Søn og sit Ord.

Vel veed jeg, at Mange have den grundfaste Mening, som om Man af Historien kunde bevise hvad det skulde være. Det var ikke saa fært at denne Mening sandt Indgang paa en Tid, da hin franske Rode herskede, som Altsen at smykke sig med de

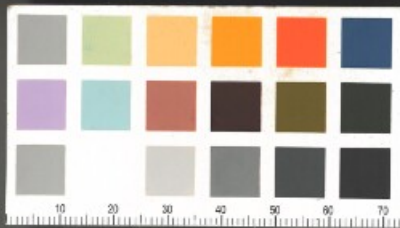

brøgede Hæbre, Man opsantede ved en Elde hist og her i Tiderne; thi kan en historisk Stamp bevise Noget, maa Alt kunne bevise af Historien, da den har Exempel paa Alt. Er Talen derimod om hvad der viser sig at være Sandt gennem alle Tidens Omvæltelser, om det Ord, at jeg saa skal tale, i hvilket alle de store Begivenheder passe som Bogstaver, da kan et saadant Ord sig være uden eet. Et dette Ord nu er det, ved hvilket Faderen skabte Verden, hans Navn, der kalder sig selv Alfa og Omega, Begyndelse og Ende, derom kan i det ringeste jeg ikke tvivle.

Det lader sig ikke her gøre, at udvilde hvorledes Tidens Rylde kom, da Kvinden fødte sin Sød, og hvorledes den Hælovede siden har laded Slangen bide sin Hæl, men altid knuset dens Hoved, eller med andre Ord i samme Mening, at give en Udagt over den hele Historie. Vil Gud, skal jeg anden steds søge paa denne Raade at lade hans store Navn forherliges gennem mig. Jeg vil ikke tale om de synderlige Kændemærker, hoormed de gamle Hølfefærd's aandelige Børn fødtes til Verden, hvilke alle henbise til Tidernes Ophav og Rylde, som Bibelen lærer. Jeg vil kun nævne det jødiske Folk, hvis uomtvistelige Historie som et Hæft, er et langt større Underværk end Sangen gennem det røde Hav

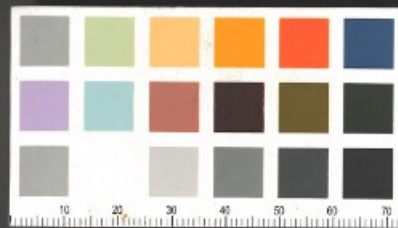
eller nogen anden enkelt Handelse, der synes utrolig; ja hvis attenhundredaarige Bantro taler nok saa høit som Hølfenes Tro om Kristi Gaddom. Kun med et Ord vil jeg henpege paa den syntige Guds domsfinger, som optogtede Pavestolen over Vestens Troner, for at de ei skulde vorde Babelstaarne, sem omgav Synagogen og Konstantinopels falkede Grav med en gloende Mur, for at Tungemaalene, til Trods for Kristne og Musselmænd, kunde gemmes der, indtil Pladsen var dem beredt paa Vestens vantro Hølfeser, hvilke igen med de udlevede Munkes ordener maatte aple og fostre en Luther. Jeg veed det meget vel, at selv den klareste Udskilling af Historiens vidunderlige Gang er vil overbevise de Bantro; thi høre de ikke Moses og Profeterne, da vilde de ei heller tro, om alle Tidens Slægter opkaa fra de Døde og vidne om Kristo, men de Troende kan bekræftes og det Doende stærkes.

Med den Tro om kristelig Vardom jeg her har søgt at fremsætte, spørger jeg nu, hvor findes den trindt ubi Landene? Kroniken lærer, at der efter Luthers Dage var en Tid, sem, efter sin Leilighed lagde an paa at aple og fostre en saadan. Det var dengang da det hed om Studenten, at han slog sig fra Bogen, naar han for sin Overhoring i den hellige Bog lagde sig efter Landsloven eller anden verds-

lig Visdom. Den Tid er nu forgangen og Man smiler ad de gammeldags bibelske Læger og Lovkyndige, som ad de Konger og Kyrker, der i Lovgivning og anden verdslig Handel spurgde Biskper og Skriftskoge til Raads. Man tyktes rent at have glemt, at Love og al offentlig Gerning i et kristent Land, dog vel burde komme overens med Bibelens Forskrifter, og at hver den Kristen, der af Kundskab vil bygge Sjælen et jordist Hus, maa grundfæste det paa sin Saligheds Klippe. Kristelig Lærdom maatte da under Tidens Lob flygte ind i Kirken, men maatte der udholde Beleiring og Hunger, indtil den oplod sine Porte for de stormende Fiender og voergav sig i deres Vold. Kirkefæstningen blev sloiset og forvandledes til Statens Sygehus, som et saadant staar den nu vakkende mellem Gravene og hvilket Liv kristelig Lærdom der maa føre, behøver jeg ikke at sige. Det veed jeg, at naar Man nu taler om en opløst Præst, da mener Man i Almindelighed en ganske anden Mand end ham, af hvis Bilsede jeg stræbte at give et Omrids. Det veed jeg ogsaa, at det ebraiske Sprog drives selv paa vor Høiskole med en saadan Lunkenhed, at jeg ikke er den Eneste, som ganske håberlig er kommet lige til Alteret, uden at kende mere, ja knap saameget dertil, som Man fordm i første Læctie kendte til Latinen.

Det veed jeg end, at hvoerken Græsk eller Latin har nu saamange Kendere og Eifere mellem Præsterne som fordm, og at hvis Gud ei underlig kommer derimellem, maa den Tid være nær, da Man nødes til, ei engang at kræve Græsk og Ebraisk af de vordende Præster. At dette vil være al Videnskabelighedens Undergang hos os, veed jeg ogsaa, men det kan ander sige Omkændigheder være en Kristen ligegyldigt, og han bemærker det blot, i det han efter ringe Formue træder i de gamle Profeters Fodspor, og forkynder Herrens udebløelige Straffedomme. Ddermere veed jeg, at Krøniken er for de Fleste, om muligt, en endnu mere lukket Bog end Bibelen, til mindes de kun dunkelt, hvorum begge handle, og vide de end hvad der staar at læse, tænker Man dog forgæves dermed at kunne stadfæste sin Tale. Dette kommer Altsammen af det Sidste jeg troer at vide, men som jeg enstær maatte være den største Usandhed jeg har sagt i mit Liv, at selv mellem Præsterne, som ere dertil satte, at de skulle forkynde det glade Budskab om Kristo, har Bantroen taget Overhaand. Hvad skulde besøge dem til, paa det Timeliges Beskøftning med stadig Jær at granke i de udlevede Sprog og i den, som det tyktes dem, udlevede Bog, hvis Mæge vel Mange af dem mene til Nød selv at kunne skrive? Hvorledes skulde det falde dem ind i

Kroniken at søge Bekræftelse paa den Tro de ikke vide at fatte, ja som paa deres Tungemaal heder Døertro? Om der desuagtet er mere aandelig Virksomhed hos Præster i Almindelighed end forhen, kunde jeg gerne her lade være nærgjort, men hvorfor skulde jeg dølge hvad der er bitterligt for hver Bonde, at Studerekamret nu ei for nær saa mange Præster er den rette Dagligstue? Umuligt kunde det være anderledes, thi naar den aandelige Syffel har Intet med Sjælens Salighed at gøre, vil den aldrig hos Mange alvorligen drives.

Dybt bedrøves maa da den troende Kristen, naar han skuer trindt sig i den nærværende, og stræver ind i den tilkommende Tid. Troen, Hjertets levende Tro, hvorpaa dog Alt her som hifset tilsidst kommer an, kan Menneſter ei give sig selv, end sige en Anden, og Han som vil gide den til Alle, han vil de ikke sige hen til med et gdmngt, barnligt Sind og et Hjerte der søger sin Trang. Vi kan da ikke gøre Andet, end i Baanen udse vort Hjerte for Mandernes Fader, stræbe altid at være overflodige i Guds Gerning, og til Trods for Tidens Strøm og Tidens Tegn staae faste og urokkelige, vidende, at vort Arbejde i Herren kan ikke være forgængeligt.

M. 48, 13, 14. Gaar omkring Sion og omringer den, tæller dens Taarne! Sætter eders Hjerter til dens Mur og forhøier dens Palladser, at I kunne fortælle det til Efterslægten!

Udgiverens Efterskrift. Mindst havde Udgiveren af det theol. Bibl. ventet, at Hr. Grundtvig, efter den Dom, han har faldet derover i sin Krønike S. 410, vilde bære det med Bidrag. Han skal alligevel, da han nu har gjort det, finde Udgiveren, der albrig vilde tillegne sig ene Stemmeret i Videnskaberens Rige, beredvillig til at unde ogsaa hans Ansøgning af Religion og Videnskabelighed, i hvor forskjellige de end maatte være fra Udgiverens, Plads i denne Samling. Kunde Hr. G. ved dette ham vistnok behagelige Brev paa Tolerance, bringes til at fatte bedre Tanker om dette Sindelaug og til selv i Fremtiden at beslitte sig derpaa, da opnaaede Udg. en Løn, som vilde være ham kjær, især vel han uden Haab om den har gjort, hvad han sandt billigt.

